

دو گروه وجه تسلیم تأمین و بجمع آوردی بدوئت برسانیم. از دیروز داخل خط جمع آوری پولیم بکنند و پنجاه تومان از یک مجلس جمع شده که ما را خیای امیدوار نموده است که از پنجاه گروه هم سر بیاید خواهد زد سپس مجلس ختم گردید.

مذاکرات دار انشورای ملی
روز پنجشنبه پنجم شوال ۱۳۲۴

پس از اجتماع و کلا و انقضاء مجلس
حاج شیخ الرئیس از ترتیب عمل نان سؤال کرد صنیع الدوله رئیس گفت عمل نان مفروضه بعهده حاج امین الضرب است سیدالعلماء گفت عمل نان بسیار مقشوش است باید هر شخصی بجناب وزیر مقشوش بنویسند که جلوگیری نمایند و عمل مالیات هم بسیار مقشوش است بجهت اینکه مالیات سنگ آبه را هم حواله کرده اند که باید مالیات را برای مخارج سرباز بدهند و دیگر باید خالصه جات منظم باشد و بعد از این کسی نتواند ببرد و دیگر باید اشخاص تماشایی هر چه را در مجلس میروند از روی تحقیق و دقت باشد که اسباب اتهام مجلس نشود **حاج شیخ علی** گفت در باب نظامنامه بنا بر چه شد رئیس گفت اجازه حاصل شد که طبع شود شیخ الم افین سؤال کرد مگر نظامنامه را تا کتون ندادند رئیس گفت منظور از این نظامنامه اساسی نیست (متصود نظامنامه داخلی بود).

حاج سید محمد صراف استفسار از نظامنامه اساسی نمود صنیع الدوله گفت باید یک مرتبه در دربار قرائت شود بعد بحضور همایونی رفته بصره برسد (در اینجا بنا بر این شده که بعد از حضور تمام و کلا تصویب آنها مذاکره مطالب نظامنامه شود) آقا میرزا طاهر گفت بنا بود ترتیب نظامنامه بصریب و کلا باشد و در دستخط هم مینظور ذکر شده و دیگر مقید بلا لحظه وزراء نشده بود پس لازم نیست وزراء ملاحظه نمایند صنیع الدوله اظهار داشت ششامی گویند آنچه در دستخط نوشته فوراً معیری خواهد شد اینظور نیست حاج حاجی سید محمد صراف اظهار نمود تلگرافی از انزلی بجناب رئیس رسیده خواستند بخوانند (خوانده شد) در این موقع مغیر همایون را خواسته تحقیقات در خصوص عمل های صوف و قزو داد امر شیلات کردند بعد آقا جناب حاج سید محمد گفت در عمل نظامنامه چه میگویند مجد الملک گفت هر گاه نظامنامه را ندهند نباید اسرار بکنیم همان دستخط ایامی کافی است

در این موقع حاجی سید نصرالله تلگراف نظم اهالی انزلی را خواند (در خصوص سیدهای و قراقرانیه ایانازوف) آقا میرزا سید محمد اظهار نمود بن هم چنین تلگراف در این خصوص مغایر شده و مالا هم مراد در تلگراف خوانده است که بن همسر خود را فرستاده ام که هر گاه مطلب مهم باشد بعد از مجلس بتلگراف بفرستم

آقا میرزا محمود اظهار نمود هر قدر تلگراف فوری از اطراف میرسد باید جواب توری بدهد خود صنیع شیخ محمد علی اظهار نمود بدون تحقیق که نمیتوان جواب داد آ میرزا محمود اظهار نمود جواب در انزلی اجالی بگویند که همایش اینجوان بشوند

حاجی سید ابراهیم گفت جواب تلگراف شیراز باید مغایر شود (در این موقع قاضی افتخار دستانی اظهار نظر نمود و اسناد خود را قرائت کرد اغلب و کلا اظهار داشتند که این کار شخصی است و از موضوع وظایف مجلس خارج است. شخص دیگر از سادات اهالی جهرم اظهار نظر نمود که مباشر حقوق دیوانی در مقابل مقدار قلیل حقوق دیوانی مبالغه کزاف از رعایا دریافت مینماید) در خصوص عمل قاضی افتخار بعد از مذاکرات بنا بر این شد که نوشتهجات و اسناد خود را به دفتر مجلس بیاورد و از طرف مجلس شرحی بوزارت عدلیه اظهار شود در این موقع قاضی افتخار دستخط ولیعهد را قرائت نمود صنیع الدوله باو اظهار نظر داد و اظهار داشت که در این خصوص اقدامات کافی خواهد شد.

حاجی سید محمد باقر گفت تمام و کلا حاضرند. رئیس اظهار نمود آری بطور سختی باید مطالبه نظامنامه را نمود. حاج سید محمد گفت لازم نیست بطور سختی باشد باید بتولین تذکر مطالبه نمود. و کمال رعایا که از وسکله همدان است لایحه اظهار نمود و خواست بخوانند رئیس گفت بهتر است نامه خودتان را همراه آوردهاید یا نه جواب دادند همراه ندارم گفت پس لایحه بماند تا روز دیگر که اعتبارنامه خود را بیاورد آتوقت لایحه خوانده شود. آقا میرزا محسن گفت لایحه است از طرف ملت که جناب حاج سید نصرالله میخوانند میخوانند بعدش و بخوانند آن لایحه شد (ملخص مضمون آن تقریباً این است که ماعوم ملت از جان و مال دست کشیده و برای حفظ حقوق خود از دست اندازی خارجه و زیر دستی اجانب نامه جا ثبت قدم ایستاده ایم و مرگ را بر زیر دستی اجانب ترجیح می دهیم و نسوان این ملت در اداء قروض و رفع احتیاجات دولت حاضرند ولی لازم است که شاهزادگان بزرگ دست تعدیات خود را کوتاه نموده و از ایذاء رعیت صرف نظر کنند و منافع شخصی خود را بر عوائد ملیه ترجیح ندهند گویا حالا هم که دولت مقبول استقراض است و بهمرامی و ممانعت ملت میخورد رفع احتیاجات لازمه خود را بده نماید تصور انتفاع برای خود میکنند)

پس از قرائت این لایحه غالب و کلا از تنبه و بیداری و احساسات ملت و اظهار اینگونه لوائح اظهار حسرت و خوشحالی بکردند سیدالعلماء اظهار کرد که در خصوص نظام نامه لازم است لایحه بصدارت اعظم نوشته شود رئیس جواب داد که نوشته و فرستاده شده است.

مذاکرات مجلس
شنبه هفتم شهر شوال ۱۳۲۴
پس از حضور کلا و انقضاء مجلس
رئیس - معلوم میشود اجزاء مجلس خیلی کار دارند منجمه روزی دو ساعت در حاضرم میباشند و چون تاکنون مجلس ملی این است که تین از حضور و کلا شروع بجمع نمیشود باید وقتی که وسکله تلگراف بدهد و این طبع تکلیف تعیین کرد (در این موقع سید خالوی پسر آقا سید حسین کدر واقعه مسجد الطامع معلوم شده بود و سابقه در باب نقل آقا سید حسین باصلاح این همز مجلس شکایت کرده بود و در این خصوص از مجلس شرحی بصورت عظمی نوشته شده بود برای مطالبه جواب آنکند بنجلس آمده عنوان عظمی کرد.)

رئیس - صدقات عظمی امر شمارا بعکومت ارجاع کرده اند.

سید مزبور - سابقاً هم رجوع بعکومت شده و جز یکماه معطلی فایده دیگر نبخشید حالا هم همانطور خواهد بود (جواب بصدارت عظمی در این باب قرائت و مقرر شد مجدداً شرحی نوشته شود)

حاجی شیخ علی - امر طبع روزنامه بکجا رسید.

آقا میرزا محسن - آنچه راجع به بود انجام یافته و از فردا شروع طبع روزنامه میشود.

حاج شیخ علی - کار طبع نظامنامه داخلی بکجا رسید.

محقق الدوله - ملت توقیف طبع روزنامه تا بحال مانعیت وزارت انطباعات و چاپ نکردن مطبوعه ها بود. فعلا که دستخط همایونی در آزادی مطبوعات مجلس صادر شده همین روز به طبع خواهد رسید.

حاج شیخ علی - لازم است اسرار داخلی خود را منظم ننمائید و ترتیب ورود تماشایی و تسهيلات نوشتن و قانع نگاربان وقت حضور و کلا و ترتیب نشست و برخاست آنها را مرتب کنید.

رئیس - و کلا تیکه دیر بجاس میآیند در خارج مشغول ترتیب تأمین بانک ملی میباشد و گمان میرود تا و کلا ولایات وارد شوند انتظام ترتیب اوقصات حضور و کلا ممکن نباشد.

آقا میرزا طاهر - اشخاصیکه ترتیب کار خود را منظم نمیکنند چگونه می خواهند امور مملکت را منظم نمایند.

آقا سید حسین - چرا اشخاص محترم حاضر شده و معطل ورود سایرین بشوند. علاوه بر این مجلس معدک که ما میگوئیم گویا بعد از این باید تأسیس شود والا باینکه داد مظلومین از هر طرف بلند است چرا مجلس وظیفه خود را مداخله در امور شخصی نمیداند و با اینحال تکلیف مظلومین چیست و رفع ظلم را از که خواهند و در این صورت چرا دیوان عدالت و مجلس تحقیق تشکیل نمیشود و چرا جواب عراض و تلگرافات مردم را معین نمیکند.

مهدی باقر - و کلا میخوانند دو ساعت بفرود مانده حاضر و یک از شریفه متفرق شوند.

صدیق حضرت - گویا و کلا معلم و معصل لازم دارند.

مهدی باقر - حضرات تماشایی میگویند اگر بعد از این و کلا بخوانند در حضور مجلس تأخیر کنند عده تماشایی زیاد خواهد شد.

رئیس - مکتوبی بعنوان جناب سید الدوله رسیده آیا اجازه کشودن آنرا داریم.

سعد الدوله - چون باید در مجلس قرائت شود باز کنید.

رئیس بعد از کشودن و مرور بسعد الدوله دانند تلگرافی از کرمان از طرف نظام التجار بتوسط آقا شیخ علی بجلس مغایر شده و راجع بتفکرات شخصی بود در اینصورت قرائت شد. لایحه در توضیح مجلس و شرح فوائد آن و اظهار همراهی در تأسیس بانک ملی از طرف امام جمعه مجلس رسیده و در این لایحه اظهار شده بود که برای شرکت در بانک میروز به وزیر اعظم بفرستد شخصاً میبندد و اشخاص و اطراف ایشانهم بفرستد ممکن امداد خواهند نمود.

سعد الدوله - پس از قرائت لایحه

مزبور) حصصی که در تأسیس بانک شرکت میکنند باید اقل پنج هزار تومان باشند لیکن گمان دیگر هستند که سی هزار تومان و بیشتر می دهند بنا بر این خوبست آقای امام جمعه هم نسبت بشمول خودشان بیشتر از این همراهی فرمایند (در این موقع بفرائث لایحه که بسعدالدوله نوشته شده بود شروع شد ، مضمون آن لایحه تقریباً این بود که بواسطه کمیابی پول در ملک اقدامات در تأسیس بانک پیشرفت نخواهد کرد ، استقراض از خارج هم برای ملک مضر است ، در اینصورت خوبست تذکره بقیعت یکتومان برای عموم رعایا ترتیب بدهند . بدهد شماره نفوس ایران بیست و سه کروڑ تومان برای دفع احتیاجات حالیه جمع آوری خواهد شد - تا اینجای مکتوب فرائث شد و نهی از فرائث مابقی آن کردند)

حاج سید ابراهیم - در خصوص انتخاب و ورود و کلاه ولایات چه اقدامات شده

آقا سید عبدالله - چه پیشنهاد درخواهند شد

زرگر باشی - زمستان در پیش است در باب ترتیب امور بلدیہ تکلیفی معین نفرمودید

رئیس - کارها باید موافق قاعده و ترتیب پیش نهاد شود ، مسئله بلدیہ هم بنوبت خود موضوع بحث خواهد شد .

سعدالدوله - اولاً باید حدود ادارات معین شود پس از تعیین دستور وزراء مسئله ترتیب امر بلدیہ راجع بوزارت داخله می شود فعلاً لازم است در تشکیل و برقراری کمیسیون تعیین توانین اهتمام غوره

صدیق حضرت - کمیسیون تشکیل شده لکن اعضای آنهم مثل سایرین باختلاف وقت حاضر می شوند

آقا سید حسین - تکلیف مراض چیست ؟

صدیق حضرت - راجع باشماضی است که طرف رجوع مراض هستند (مقصود دروازه سولت)

سعدالدوله - معمول مجالس ملی خارجه اینستکه جای هر طبقه معین است و وزراء مسئول یا معاونین آنها هم حاضر میشوند تا اگر مطلبی راجع بیک از آنها مذاکره شود فوراً ترتیب و انجام آنرا از آن وزیر بخواهند بنا بر این لازمست شرحی به صدارت عظمی در باب فرستادن وزراء به مجلس نوشته شود .

رئیس - امشب مینویسم و فردا خوانده و فرستاده میشود .

صدیق حضرت - بلیتی چاپ شده و بعضی مراتماضی داده خواهد شد که زیاده از اندازه جمع نشوند .

آقا میرزا سید ولی الله خان - هر قدر تماشاچی مجتمع شود ضرری نخواهد داشت .

سعدالدوله - بجهت تماشاچیها مهمل اطلاع هستند لازم است حاضر شوند و مذاکرات مجلس را بمردمان خارج برسانند که اسباب هیجاری و توجیه اطلاعات مردم شود .

آقا شیخ حسین - خوب است این تماشاچی ها مثل صاحب لایحه سابقه نهی از تشکیل بانک و تأسیس امور خیریه نکنند

مذاکرات مجلس

پنجمین هفتم شوال ۱۳۲۴

پس از حضور و کلاه

صدیق حضرت - در باب کمیسیون ترتیب دفتر مجلس مذاکره و یاد آوری کرد پس از مفاوالت مقرر شد که اجزای کمیسیون از روز سه شنبه حاضر شوند .

رئیس - از حاج سید محمد از حضور حضرت تباراستفسار کردند . ایشان جواب دادند که حضرات فعلاً در تلگرافخانه باصفاهان و شیراز و تبریز در تشکیل بانک ملی مشغول مخابرات و مذاکرات هستند و فقط جواب مساعد صبحی که رسیده از تبریز است و خوبست از طرف آقایان طما بنام ولایات مخابره شود که در خصوص تأسیس بانک ملی همراهی و مساعدت لازمه بکنند اعلان تشکیل بانک هم امروز بجا بیخانه داده شده .

آقا میرزا محمود کتاب فروش - لزوم روزنامه مجلس وطبع آنرا عنوان کرد .

رئیس - امتیاز روزنامه باسم مجلس با قاضی رضا محسن داده شده امروز هم بجا بیخانه فرستاده میشود . (در خصوص چند نفر باقیمانده کلاهی مرکزی طهران مذاکرات بمیان آمد)

رئیس - مشغول هستیم که بطوری شروع بانتخاب تعیین آنها بکنیم که دیگر مورد ایراد مردم نباشند .

مدتی در خصوص مطالبه نظامنامه اساسی مذاکرات در میان بود در این باب بعضی از وکلا خاصه حاج محمد تقی و حاج سید ابراهیم و آقا سید حسین غیلی سختی کردند از جواب بعضی از وکلا استفاده میشد که از جانب دولت در این خصوص ماطله نمیدانند میشود بالاخره مقرر شد که از طرف آقایان علما در این خصوص شرحی نوشته ومطالبه شود چنانچه سابقاً در باره نظامنامه انتهابان نوشته ونظامنامه را گرفتند (کافه مزبور نوشته وفرستاده شد)

در باب اجتماع وتظلم صیادان و تعین آنها در تلگرافخانه انزلی وترتیب و قرار نامه آژانازوف مفاوالت در میان آمد .

رئیس - هنوز جواب از وزارت خارجه نرسیده لیکن خودم شخصاً چندی مباشر ومتصدی این عمل بودم ، سابقاً قرارنامه آن در آخر پنج سال تجدید میشد حالا میگویند ۴۸ و ۲۰ و ۶۱ و ۱۰ سال مدت اجازه و قرارنامه آن تعیین شده است در این خصوص مقرر شد منتظر وصول جواب از وزارت خارجه باشند .

(امروز سمدالدوله وحاجی سید نصرالله و کبیل الرحایای هندنی حاضر نبودند و کلام قدری دیر بمجلس حاضر شدند)

مذاکرات مجلس سه شنبه دهم شوال

بواسطه تغییر در امر خیابان خانه و انتشار اخبار از حیث کمیابی نان موضوع مذاکره و کلاه خیابانخانه و اصلاح امر نان است فالبه کلا تشکیلات مردم را در امر نان اظهار میدانند ، عقیده بعضی بر این بود که بواسطه ارجاع این امر بعهده اولیا صدارت این اقتضایات فراموشیده است و لازم است که از طرف مجلس اظهار شود که ترتیب خیابانخانه بعهده کمیابی و آژیکار شود . اظهارات بعضی این بود که بقیه اظهار نمود

در صورتیکه اکثریت آراء و کلاه مجلس بر این شد که تشکیل کمیابی در این باب بدهند و مؤسسان آنهم برای تمهید حاضر شدند چرا از طرف دولت اجرای رای مجلس بشعوب افتاد .

وازیله ایراداتیکه داشتند این بود در صورتیکه مردم بواسطه کمیابی نان ناچار بغریب داری آن بقیعت سابقه هستند دیگر چرا از طرف دولت بیست هزار تومان از خزانه اندرون بتوسط حکومت برای صرف ضرر داده شود و حال آنکه وزراء دست اندازی بچوچوری خزانه راجازیز نمیدانستند .

جمعی وای دادند که از طرف مجلس چند نفر برسالت حضور صدارت عظمی بروند در این خصوص مذاکرات در میان آمد جمعی را عقیده این بود که واسطه باید از وکلا باشد . بعضی رسالت وکلا را مخالف نظامنامه میدانستند . بعضی رسالت را برعهده رئیس معول میداشتند و بعضی دیگر هم این راهم جایز نمیشدند اظهار رئیس این بود که وژرا درموارد لازمه باید بمجلس حاضر شوند رئیس مجلس نمیتواند برای درخواست ترتیب امور مفاوالت وزراء برود

بعضی را در این موضوع عقیده این بود که باید تا سه روز منتظر بود پس از این مدت در صورت عدم اصلاح این امر باید شرحی نوشته و رسولی فرستاده شود .

سعدالدوله اظهار داشت که از طرف جناب وزیر مخصوص باپشان بیغام رسیده و اطلاع داده شده است که بهیچوجه عایل بدهانده در امر خیابانخانه نیستند و کمال مسرت را حاصل میکنند در صورتیکه با اقدامات مجلس تمهید این امر بدهه کمیابی باشد . و از عهده حکومت خارج شود . در جواب این بیغام گفته شد که خوبست این شرح از طرف حکومت کتبا اظهار شود .

از طرف رئیس اظهار شد که وزراء باید حاضر شوند و در اصلاح این امر همراهی نمایند .

بالاخره با اکثریت آراء شرحی در این خصوص بصدارت عظمی نوشته و در مجلس فرائث شد .

مجداً در خصوص اینکه جای وزراء باید در مجلس معین شود و در مواقع لزوم بمجلس حاضر شوند مذاکره بمیان آمد .

ولایت سید مقبول هم مجدداً اظهار تظلم نمود لایحه هم که از طرف نویان در خصوص اقدام در تسهیل تحصیل زرتقی معارف دختران ملک است بود در مجلس فرائث شد .

مذاکرات مجلس

پنجمین ۱۲ شوال

مذاکرات در امور مختلفه و فرائث تلگرافات و لوابیح و جواب آنها بوده است .

جواب تلگرافیکه از طرف صدارت عظمی در خصوص انتخاب مضایره شده بود مبنی بر اظهار تشکر و اظهار رضایت از حکومت از حیث مساعدت در تنزیل قیمت و قرارداتی ارزاق عمومی و استدهای بدل مرحمت ملوکانه در حق حکومت از طرف اهالی فخر مناشاء بسا تلگرافی که از طرف طماه آنها مضایره شده بود بالانته جوابی که از طرف صدارت عظمی رسیده بود فرائث شد .

تلگرافی از (ملایر) در جواب تلگراف صدارت عظمی مبنی بر استفسار از کیفیت انتخاب و عده و کلاه مضایره شده بود .

تلگرافی نیز از (یزد) بیهان مضمون مضایره شده بود .

همچنین تلگرافی از (کردستان) در استفسار